

Література

1. Алексєєнко А.О. Організація фізичної підготовки в ОВС України: психологічний аспект / А.О. Алексєєнко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2010. - № 6 - С. 3-7.
2. Ануфрієв М.І. Вищий заклад освіти МВС України: [науково-практичний посібник] / Ануфрієв М.І., Бандурка О.М., Ярмиш О.Н. - Харків: Ун-т внутр. Справ, 1999. - 369 с.
3. Ануфрієв М.І. Службова підготовка працівників органів внутрішніх справ: [навч.-метод. посіб.] / М.І. Ануфрієв. - К.: РВВ. МВС України, 2003. - 440 с.
4. Ануфрієв. М.І. Становлення, розвиток та основні напрями удосконалення відомчої багатоступеневої системи підготовки персоналу ОВС / Ануфрієв. М.І. // Вісник ун-ту внутрішніх справ. - Харків, 1999. - Вип. 9. - С. 9-13.
5. Безпалый С.М. Фізична підготовка науково-педагогічного складу ВНЗ МВС України та ставлення офіцерів-викладачів до її удосконалення. / С.М. Безпалый, В.М. Романчук, П.П. Ахрамович // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання й спорту. Науковий журнал - 2012. - № 7. - С. 25-31.
6. Будагьянц Г.Н. Огневая подготовка. Пути повышения профессионального мастерства: [учебное пособие] / Г.Н. Будагьянц, И.П. Загорко и др. - Луганск: РИО ЛАВД, 2005.
7. Журавель О.В. Деякі особливості педагогічного спілкування в процесі оцінювання результатів навчальної діяльності курсантів системи МВС / О.В. Журавель //

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія під ред. проф. С.С. Єрмакова - Харків: ХДАДМ (ХХПІ). - 2008. - № 1. - С. 46-49.

8. Журавель О.В. Методичні матеріали з фізичної підготовки для позаштатних інструкторів підрозділів органів внутрішніх справ / О.В. Журавель - К.: РВЦ КНУВС, 2008. - 46 с.

9. Загорко И.П. Боевая подготовка сотрудников органов внутренних дел Украины: проблемы и перспективы. / И.П. Загорко // Физическое воспитание студентов. Научный журнал - 2010. - № 1. - С. 49-51.

10. Кравченко Ю.Ф. Міліція України / Ю.Ф. Кравченко. - К.: Генеза, 1999. - 432 с.

11. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте / Платонов Владимир Николаевич. - К.: "Олимпийская литература", 2004. - 808 с.

12. Наказ МВС України від 13.04.2012 № 318 "Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України". - К.: РВВ МВС України, 2012. - 37 с.

Трояновський В.С.

викладач кафедри тактико-спеціальної та
вогневої підготовки
ОДУВС

Надійшла до редакції: 26.02.2014

УДК 343.985

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ТАКТИЧНОГО РИЗИКУ

Янковий М. О.

На основі узагальнення літературних джерел і вивчення слідчої практики проаналізовано різноплановість визначення поняття "тактичний ризик"; запропоновано власне бачення його поняття та трактування змісту; підкреслено необхідність подальшої розробки базових положень тактики діяльності слідчого в умовах тактичного ризику з урахуванням напрямків і змісту раніше досліджених аспектів.

Ключові слова: криміналістична тактика, тактичні прийоми, невизначеність, тактичний ризик, несприятливі наслідки, суб'єкт ризику, емоційний стан, небезпека, психологічний вплив.

На основани обобщения литературных источников и изучения следственной практики проанализировано разноплановость определения понятия "тактический риск"; предложено собственное видение его понятия и толкование содержания; подчеркнута необходимость дальнейшей разработки базовых положений тактики деятельности следователя в условиях тактического риска с учетом направленности и содержания ранее исследованных аспектов.

Ключевые слова: криминалистическая тактика, тактические приемы, неопределенность, тактический риск, неблагоприятные последствия, субъект риска, эмоциональное состояние, опасность, психологическое воздействие.

On the basis of generalization of literary sources and study of investigative practices analyzed the diversity of

the definition of "operational risk"; proposed his own vision of the concept and interpretation of the content; emphasized the need for further development of the basic provisions of the tactics of activities of the investigator in conditions of operational risk taking into account the directions and content of previously studied aspects.

Key words: forensic tactics, tactics, uncertainty, operational risk, adverse effects, the subject of risk, emotional state, danger, the psychological impact.

Успіх подальшої розбудови правової держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1], неможливий без суттєвого поліпшення діяльності правоохоронних органів, зокрема слідчих підрозділів, на які покладено завдання охорони прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, залучених до сфери кримінального провадження, а також швидкого й повного розслідування злочинів, викриття винних і забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності й жоден невинний не був покараний.

Необхідною умовою ефективної боротьби зі злочинністю є високий науковий рівень організації діяльності слідчих підрозділів, удосконалення й широке впровадження в слідчу практику наукових методів розслідування.

Одним зі шляхів удосконалення діяльності органів досудового розслідування щодо протидії злочинності є розширення на основі глибокого аналізу передової

© М.О. Янковий, 2014

слідчої практики й досягнень комплексу юридичних, природничих і технічних наук, можливостей використання тактичного ризику під час розслідування кримінальних правопорушень.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних питань, пов'язаних з діяльністю слідчого в умовах тактичного ризику, зробили такі вчені-криміналісти України та інших держав, як В.Д. Берназ, Р.С. Белкін, В.Л. Васильєв, І.Ф. Герасимов, В.П. Гмирко, Н.Л. Гранат, Л.Я. Драпкін, А.В. Дулов, Г.О. Зорін, В.С. Комарков, В.В. Мамчун, В.О. Образцов, Ю.Ю. Осіпов, О.Р. Ратінов, М.О. Селіванов, Л.В. Франк, С.І. Цветков, В.Ю. Шепітько та ін. Їх роботи внесли значний вклад у розвиток криміналістичної тактики як розділу криміналістики. Аналіз цих досліджень виявляє безліч поглядів на вирішення проблем, які виникають під час розслідування кримінальних правопорушень з використанням тактичного ризику. Водночас залишилися недослідженими принципи питання зазначеної проблеми: поняття, сутність, історичні етапи використання тактичного ризику під час досудового розслідування; його місце і роль у системі засобів розслідування злочинів; не дослідженні й не систематизовані криміналістичні прийоми застосування тактичного ризику при провадженні тих чи інших слідчих (розшукових) дій тощо.

Враховуючи викладене, а також досягнення суміжних галузей знань (конституційне право, кримінальне право, кримінальний процес, юридична психологія тощо), ми поставили конкретну мету - сформулювати власне бачення сутності тактичного ризику на сучасному етапі розвитку криміналістики, з'ясувати можливі шляхи його практичного застосування в слідчій діяльності.

На сьогодні ризик присутній практично у всіх галузях життєдіяльності людини. Ризик, будучи об'єктом дослідження ряду наук, таких як теорія прийняття рішень, військово мистецтво, медицина, психологія, етика, має різні дефініції залежно від аспекту розгляду його конкретною наукою.

Етимологія слова "ризик" сягає своїми коріннями до морської торгівлі Середньовіччя: від іспанського "risko" - скеля (похідним є "arriesker" - іти на скелю; у розширеному тлумаченні - піддаватися небезпеці) і новолатинського "risicum". Цим терміном позначається всяка можливість збитку, погроза благам особи.

Відповідно до Нового тлумачного словника української мови "ризикувати" - значить "пускатися на удачу, на невірну справу, наважитися, іти навмання, робити що-небудь без вірного розрахунку, піддаватися випадковості, діяти сміливо, заповзятливо, сподіваючись на щастя, піддаватися небезпеці, невдачі" [2, 123].

В енциклопедичному словнику ризик розглядається як "непереборний елемент політичного рішення будь-якого рівня (починаючи з революційних перетворень усього суспільства й закінчуючи голосуванням окремого виборця), який полягає у виборі (не завжди прорахованому) тієї або іншої лінії поведінки, тієї або іншої дії". Ризик визначається як "ситуативна характеристика діяльності, що полягає в невизначеності її результату й можливих несприятливих наслідків у випадку неуспіху" [3, 341].

Не обійшло це поняття й криміналістику. Хотілося б зупинитися не просто на "ризик", а на "ризик" в тактико-криміналістичному аспекті.

Одним з перших учених-криміналістів до проблеми тактичного ризику звернувся Л.В. Франк ще в 1963 р. Він вказував, що зволікання з арештом підозрюваного

створює "реальний ризик" ухилення його від слідства й суду, порушення суспільної безпеки, нанесення шкоди інтересам розслідування. Міркуючи про криміналістичну експертизу як про один з засобів перевірки обґрунтованості затримання й арешту підозрюваного, вчений також підкреслював, що ця слідча дія відіграє важливу роль на первісному етапі розслідування, коли "існує ризик допущення помилок, фатальних для подальшого ходу розслідування" [4, 50].

У 1974 році в одній зі своїх робіт професор Р.С. Белкін ужив термін "тактичний ризик", розуміючи під ним ситуацію, що загрожує провалом задуму слідчого при проведенні слідчої дії [5, 366]. Поряд з Р.С. Белкіним термін "ризик" у загальному розумінні використовувався деякими криміналістами при дослідженні різних криміналістичних і судово-психологічних питань.

Так, Г.Г. Доспулов, аналізуючи такий тактичний прийом, як "створення слідчим певного уявлення про свою поінформованість", підкреслював, що використовувані в ході допиту відомості повинні бути абсолютно точними, інакше, повідомивши допитуваному невірні відомості, "слідчий ризикує показати свою непоінформованість і тому тільки зміцнить рішучість допитуваного давати неправдиві показання" [6, 83].

В.І. Шиканов, міркуючи про практику прийняття слідчим рішень, пов'язаних з вибором моменту, визначенням черговості й обсягу дослідження доказів, відзначає, що суб'єктивний підхід до рішення цих важливих питань сполучений з ризиком втрати можливості їхнього своєчасного виявлення й збереження для цілей доказування [7, 69].

Аналіз наведених думок дозволяє констатувати, що тактичний ризик розглядається авторами як можливість або ж небезпека настання різних негативних наслідків у діяльності слідчого.

Разом з тим, А.М. Агушкевич стверджує, що прийняттю оптимальних рішень перешкоджає обмежений обсяг інформації, у результаті чого слідчий у подібних умовах "вільно або мимоволі змушений іти на певний ризик, пов'язаний з можливою втратою інформації або несвоєчасністю її одержання" [8, 72].

Отже, А.М. Агушкевич, не живлячи поняття "тактичний", звернувся, по суті, до трактування ризику не тільки в аспекті його негативних наслідків, але і як свідомої, обміркованої й зваженої лінії поведінки в тактичних ситуаціях, розвиток яких допускає можливість варіативного результату. Звідси випливає, що методологічно буде більш правильно досліджувати тактичний ризик у діалектичній єдності його негативних і позитивних характеристик, оскільки такий підхід дозволяє враховувати більш широкий спектр факторів, які характеризують складність цієї категорії криміналістичної тактики.

В одній з перших робіт В.С. Комаркова окремих розділ був спеціально присвячений проблемі тактичного ризику. У ній автор почав спробу визначити тактичний ризик як тактично грамотні, правильні в конкретній слідчій ситуації дії, побудовані на точному розрахунку, кмітливості [9, 23].

Оцінюючи ці висновки, можна сказати, що вони являють собою програму освоєння тактичного ризику як одного з важливих засобів арсеналу криміналістичної тактики. Здається, що розробка проблеми тактичного ризику як категорії криміналістичної тактики нерозривно пов'язана з уточненням його характерних елементів (ознак), серед яких варто виділити наступні: суб'єкт

ризик; діяльність суб'єкта, що ризикує; небезпека (загроза) настання негативних наслідків; імовірність; альтернативність; невизначеність; міра (ступінь) ризику; фактори, що впливають на формування ситуації ризику.

Крім перерахованих, А.Ю. Головін відзначає серед ознак таку, як "обґрунтованість ризику" [10, 45]. На нашу думку, це цілком резонно, тому що кожна дія, проведена в ситуації тактичного ризику, повинна бути оцінена з позиції її обґрунтованості. Отже, "вигода", отримана в ході проведення певних дій, повинна значно перевищувати негативні наслідки, які отримані від цих самих дій.

На думку В.В. Мамчуна, ризик проявляється тільки в людській діяльності, у процесі творчого перетворення навколишнього світу. У цьому процесі ризик стає одним зі способів такого перетворення. Ризикуючи, людина робить себе діяльним суб'єктом, а освоювані нею явища - об'єктом своєї діяльності [11, 19].

Говорячи про безпеку (загрозу), слід зазначити, що вона є вираженням "негативних" моментів об'єктивної реальності, результатом розвитку її певних процесів або активності суб'єкта. Наприклад, якщо після вчинення злочину вчасно не вжити заходів до виявлення й фіксації відповідних слідів на місці події, то об'єктивно виникає небезпека їхньої втрати внаслідок впливу різних факторів. Сама небезпека виникає після вчинення злочину і є наростаючою, оскільки спостерігається можливе зменшення обсягу інформації, яка могла бути доказовою в разі її належного й своєчасного закріплення. У зв'язку з чим, у спеціальній літературі неодноразово підкреслюється важливість своєчасного, повного збору й фіксації відповідних доказів. Саме наявність цієї реальної небезпеки або загрози втрати різного роду інформації чи її матеріальних носіїв зумовлює виділення в системі початкових слідчих дій так званих невідкладних слідчих дій.

Сказане дозволяє нам стверджувати, що зв'язок між тактичним ризиком і небезпекою (загрозою) убачається лише у виконанні ними в структурі ризику сигнальної функції, тобто він (зв'язок) указує на небезпеку заподіяння певної шкоди розслідуванню при реалізації того або іншого тактичного рішення. Зрозуміло, небезпека заподіяння шкоди не рівнозначна самій шкоді, а вказує лише на її ймовірність.

Оскільки ймовірність того або іншого результату при реалізації тактичного рішення в умовах ризику оцінюється суб'єктом ризику, то в такому контексті вона носить суб'єктивний, суцільно індивідуальний характер. Зазначений факт не має нічого загального ні зі суб'єктивізмом, ні зі стихійністю, оскільки успішна діяльність суб'єкта ризику взагалі й в умовах тактичного ризику, зокрема, можлива лише на основі об'єктивної й принципової оцінки слідчої ситуації. Як підкреслює І.М. Лузгін, оцінки слідчого повинні бути обґрунтованими, опиратися не на почуття, а на строгий, справді науковий аналіз фактів [12, 186].

Функція оцінки ймовірності в структурі тактичного ризику полягає в тому, що суб'єкт ризику звертається до ризику при прийнятті тактичного рішення. Необхідність досягнення таких цілей, як розслідування злочину, одержання правдивих показань, виявлення необхідних доказів і інших, що мають значення для провадження даних, і спонукає суб'єкта прибігати до тактичного ризику. Ці цілі набувають для особи, яка провадить розслідування, особливої значимості, а наявність шансів домогтися успіху активізують її розум, кмітливість, направляючи його на пошук шляхів успішної реалізації

цієї можливості. Позитивний результат, на одержання якого спрямовані зусилля суб'єкта, який ризикує, трансформуючись у його свідомості у вигляді певної цінності, вимагає точного співвіднесення результату з тими способами й можливостями, які розглядаються як альтернативи його досягнення.

Альтернативність як ознака тактичного ризику проявляється в тім, що передбачається необхідність вибору одного з двох або декількох можливих варіантів рішень або дій. На наш погляд, варто погодитися з А.П. Альгіним, котрий стверджує, що там, де немає вибору, не виникає ризикована ситуація й, отже, не буде ризику [13, 30].

У ситуації ризику в суб'єкта ризику, що приймає те або інше рішення, є ряд можливих рішень з яких йому необхідно вибрати кращу альтернативу. У процесі діяльності особа, яка провадить розслідування, на основі наявної в неї інформації, обчислює варіанти рішень поставленого перед нею завдання. Самі ж завдання по досягненню певних цілей у діяльності можуть бути двох типів:

1) стандартні - формалізовані й повторювані, які не потребують евристичного рівня активності;

2) проблемні - які є новими й вимагають оригінального, незвичайного рішення, тобто не цілком визначені.

В одній зі своїх робіт Р.С. Белкін безспідставно, на нашу думку, стверджує, що типовим для процесу розслідування є умови невизначеності, тобто специфіка розслідування робить прийняття рішень в умовах тактичного ризику типовим явищем [14, 115]. Ще раніше Л.Я. Драпкін відзначав, що слідчому досить часто доводиться діяти в умовах невизначеності. Ця невизначеність починається з моменту вчинення злочину й кінчається становленням всіх обставин його вчинення [15, 26].

Тактичний ризик тісно пов'язаний з категорією "міра". Це зумовлено тим, що вибір альтернатив і розрахунок ймовірностей їхнього результату базується на певних об'єктивних (дефіцит часу) і суб'єктивних (рівень професіоналізму слідчого) критеріях. У різних ситуаціях ризик може змінюватися в досить широких межах - від мінімального до максимального, від обґрунтованого до необґрунтованого. Як справедливо зазначається в літературі, соціальний ризик нерідко є свого роду мірою, що характеризує "успіх - неуспіх" діяльності індивіда [13, 23].

У свою чергу, А.Ю. Головін визначає ступінь (міру) тактичного ризику як кількісний показник, що вказує, наскільки можливі негативні наслідки ризикованої дії [10, 47].

Різні прояви ризику найчастіше не можуть бути оцінені однозначно й зведені до якогось єдиного знаменника саме через наявність їхньої різниці. Співвідношення можливих позитивних і несприятливих наслідків у результаті реалізації тої або іншої альтернативи різне. Однак воно, на наш погляд, піддається виміру. У цих умовах категорія "міра" набуває актуальності як засіб виміру й наступної оцінки діяльності суб'єкта ризику.

Ситуація тактичного ризику залежить від ряду факторів. Це проявляється в об'єктивній необхідності проведення суб'єктом ризику тих або інших ризикованих дій. А.Ю. Головін у цьому контексті виділяє два фактори:

- процесуальний, що представляє собою визначену законом необхідність прийняття відповідних рішень і проведення необхідних, передбачених законом дій;

- непроцесуальний, який можна визначити як можливість втрати доказової або іншої значимої інформації в разі відмови від проведення ризикованої слідчої (розшукової)

дії, несвоєчасності проведення або невдачі в ході проведення ризикованої дії [10, 46].

Аналіз думок науковців показує, що всі фактори, які впливають на ситуацію тактичного ризику, носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. До таких, на нашу думку, варто віднести:

- фактор, що характеризує як слідчу ситуацію, так і самого злочинця;
- недостатність доказової, а також орієнтуючої інформації;
- недосконалість законодавства, що регламентує боротьбу зі злочинністю;
- дефіцит часу й вимога прийняття остаточних (кінцевих) процесуальних і тактичних рішень;
- присутність певного елемента випадковості в процесі розслідування й т. ін.

Під впливом цих факторів суб'єкт, звертаючись до тактичного ризику, приймає рішення.

Резюмуючи різні наукові підходи щодо визначення тактичного ризику, вважаємо доцільним висловити своє бачення його поняття. Тактичний ризик - це ситуація, що об'єктивно існує в певний момент розслідування злочину й загрожує настанням небажаних наслідків у діяльності слідчого.

Безумовно, цю дефініцію не вважаємо остаточною й безспірною. Можливо, серед фахівців виникне потреба в дискусії на запропоновану тему, що, безперечно, принесе певну користь, адже зіставлення різних поглядів і позицій дозволить удосконалити існуючі науково-теоретичні положення, сприятиме поліпшенню викладання курсу криміналістики та спецкурсів криміналістичної спрямованості. Узагальнення наукових поглядів у розумінні природи й змісту тактичного ризику дає можливість звернути увагу учених і практиків на важливість розробки проблеми тактичного ризику як категорії криміналістичної тактики.

З урахуванням того, що під час розслідування злочинів уникнути ризику неможливо, то готовність до нього варто формувати як у навчальних закладах, так і регулярно в процесі практичної діяльності.

Література

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 2952-VI із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 01.02.2011р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.
2. Новий тлумачний словник української мови: в 3 т. [уклад. В. Яременко та ін.]. - 2-ге вид., виправл. - К.:

Аконіт, Т. З. - 2008. - 862 с.

3. Политология: энциклопедический словарь / [авт.-сост. А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский]. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Политиздат, 1990. - 494 с.

4. Франк Л.В. Задержание и арест подозреваемого в советском уголовном процессе [Текст] / Л.В. Франк. - Душанбе, 1963. - 158 с.

5. Криминалистика: учебник [Текст] / ред. Р.С. Белкин. - М.: Юрид. лит., 1974. - 552 с.

6. Доспулов Г.Г. Психология допроса на предварительном следствии [Текст] / Г.Г. Доспулов. - М.: Юрид. лит., 1976. - 112 с.

7. Шиканов В.И. Информация к тактической операции "Атрибуция трупа" [Текст] / В.И. Шиканов. - Иркутск, 1975. - 164 с.

8. Агушкевич А.М. К вопросу о тактике осмотра места происшествия [Текст] / А.М. Агушкевич // Юридические науки. - Алма-Ата, 1973. - Вып. 3. - С. 71-73.

9. Комарков В.С. Психологические основы очной ставки [Текст] / В.С. Комарков. - Харьков: Харьковский юрид. ин-т, 1976. - 128 с.

10. Головин А.Ю. Тактический риск при расследовании преступлений [Текст] / А.Ю. Головин // Вестник Тульского государственного университета. - Тула, 2003. - Вып. 9. - С. 44-47.

11. Мамчун В.В. Правоприменительный риск: монография [Текст] / В.В. Мамчун. - Н. Новгород, 1999. - 122 с.

12. Лузгин И.М. Методологические проблемы расследования: монография [Текст] / И.М. Лузгин. - М.: Юрид. лит., 1973. - 280 с.

13. Альгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни: монография [Текст] / А.П. Альгин. - М.: Юрид. лит., 1989. - 320 с.

14. Белкин Р.С. Курс криминалистики: в 3 т. [Текст] / Р.С. Белкин. - М.: Юристъ, 1997. - Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. - 480 с.

15. Драпкин Л.Я. Понятие и классификация следственных ситуаций [Текст] / Л.Я. Драпкин // Следственные ситуации и раскрытие преступлений: сб. науч. трудов. - Свердловск, 1975. - Вып. 41. - С. 26-30.

Янковий М.О.
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії ОДУВС
Надійшла до редакції: 01.03.2014

УДК347.02

ОРГАНІЗАЦІЯ ЮРИДИЧНОЮ СЛУЖБОЮ ДОГОВІРНОЇ РОБОТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Визначені основні стадії договірної роботи та роль юридичної служби при її здійсненні. Наведені основні заходи організації ефективної договірної роботи та загальні шляхи вдосконалення.

Ключові слова: господарський договір, договірна робота, суб'єкти господарювання, юридична служба.

Определены основные стадии договорной работы и роль юридической службы при ее осуществлении. Приведены основные средства организации эффективной договорной работы.

© А.В. Журавель, 2014

Журавель А. В.
типової договірної роботи та общие пути совершенствования.

Ключевые слова: хозяйственный договор, договорная работа, субъекты хозяйствования, юридическая служба.

The role of the legal department in the implementation contractual work in the enterprise. Basic stages of the contract work and the role of legal service in its implementation. The basic steps of effective contract work

**ШВЕДНОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**